

Kehittämistehtävä

HY+ (Helsingin yliopiston koulutus- ja kehittämisspalvelut)

Kielellisten valmiuksien tukeminen varhaiskasvatuksessa, 8 op. 19.09.-31.10.2019

Varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajat:

Niina Räsänen & Vita Linfast

Espoon sivistystoimi

Yhteistyössä Hösmärin ja Hösmäripuiston päiväkodit.

Aihe

”Kahden maailman kohtaaminen henkilökunnan ja vanhempien näkökulmasta”.

Tavoitteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri – osio, Kulttuurinen moninaisuus ja tietoisuus, s.30:

”Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä.”

Sisällöt

1. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden draamatyöpaja henkilökunnalle.
2. Kiekula-kahvila huoltajille ja henkilökunnalle, vierailijana kulttuuritulkki

Menetelmät

- Draama
- Roihusten arjessa

Toimenpiteet

Suunnitelma ja toteutus

Huoltajille ja osalle henkilökuntaa **Kiekula-kahvila**, vierailijana kulttuuritulkki Suomen Pakolaisavusta Linkki-hankkeesta Mohamed Ali. (Ryhmävasu) Juliste/kutsu jaetaan molempiin yksiköihin ja kutsutaan sekä henkilökuntaa että vanhemmat. Henkilökuntaa kehoitetaan työajallaan vierailemaan n.30 min kahvilassa.

Vanhemmille annetaan reflektiotehtävä kahvilassa: mitä voisit tulla tekemään päiväkotiin? (Esimerkiksi kirjan lukeminen omalla äidinkielellä, sellaisen esineen tuominen kotoa, joka kuvaa omaa kokemusta ja kulttuuria...)

Draamatyöpajan toteutus:

(Ohjeet henkilökunnalle)

Työpaja alkaa 12.15

- Hakekaa kahvia ja valitkaa yksi kuvakortti kuvaamaan haastavaa kohtaamista lapsen tai aikuisen kanssa. Kirjoita siniselle lapulle onnistunut kokemus ja keltaiselle haastava. Laita ne taaksesi.
- Nimikierros; kuka olet ja minne haluaisit matkustaa?
- Draamatyöpajan aikana meillä on vain yksi sääntö: ”Take care of yourself”, tee sen verran mikä tuntuu hyvältä!
- Tänään me osallistumme venäjänkieliseen Roihusten arjessa tuokioon ja käsitellään erilaisikohtaamistilanteita sekä lapsen että aikuisen kanssa draaman avulla. (kesto n. 15 min)

Vetäjien suunnitelma

1. **Venäjänkielinen opetushetki Roihusten arjessa – materiaalilla.** Ensimmäinen tuokio on aikuisjohtoinen. Opetetaan verbejä venäjäksi, kaikki yhdessä, jokainen pääsee vuorovaikutukseen. Sen jälkeen lapsilähtöinen: muodostetaan kaksi pienryhmää. Niina hoitaa leikin käynnistymisen, Vita kiertää ja kommentoi venäjän kielellä leikin kulkua. Vita käynnistää ensimmäisen ryhmän kanssa leikkiä ja Niina palaa kyselemään heiltä sen jälkeen miltä harjoitus tuntui. (25 min)

2. **Draamaharjoitus** (ohjeet osallistujalle). Mietitään haastavaa tilannetta, minkä kirjoitit siniselle lapulle ja kuvittele, että olet se ihminen, jonka kohtasit haastavassa tilanteessa. Asetu hänen asemaansa ja puhu hänen suullaan. Kun sinulla on sanottavaa, tule piirin keskelle, istu ja sano ääneen se, mitä haastavan tilanteen ihminen ajatteli. (20 min)
3. **Hiljainen keskustelu**. Kaksi isoa paperia eri huoneisiin. Yksi pöydälle, toinen taululle. Kierretään ja kirjoitetaan papereihin tunteita, kokemuksia ja heränneitä ajatuksia.
4. **Roolista pois-leikki**: Yksi sanoo minä taputan tms. ja kaikki osallistuvat innokkaasti ”joo niin minäkin”. Näin päästään positiivisesti pois roolista. Kultainen sääntö ja vastuutehtävä; annetaan mukaan ryhmiin jaettavaksi kultainen sääntö kuvataulut, johon vanhempien kanssa laitetaan sydämiä. Sydämiä voi laittaa sen uskonnon kohdalle, jota edustaa tai uskonnottomana tai jollain muulla tavalla ajattelevana maapalloon yleensä. Kultainen sääntö on kaikista katsomuksista esiin nouseva ”kohtele muita siten kuin haluaisit itseäsi kohdeltavan”. Reflektio sydämelle kirjoitetaan itseä varten lupaus, jota voi harjoitella tulevaisuudessa, pajan kokemusten pohjalta. Sen lisäksi lopuksi vapaamuotoinen palaute. (15 min)

Paja on toiminnallinen, ei tehdä muistiinpanoja.

Pohdinta

Millä tavalla lisäät ja kehität ryhmässäsi/yksikössäsi kieli- ja kulttuuritietoista varhaiskasvatusta?

Pohtikaa seuraavia seikkoja suunnitelmassanne:

- a) Miten se kehittää omaa osaamistanne?
- b) Miten se kehittää omaa kasvatus- ja opetustyötä?
- c) Miten se kehittää ja lisää työyhteisönne osaamista?

Miten edetään?

- Päiväkodin johtajille kerrotaan projektista.
- Sovitaan osallistujat ja aikataulut (työpaja - 5 hlö, klo 12-13.30, Kiekula-kahvila - kaksi henkilöä, ke 23.10 klo 14.30-16.30 välisenä aikana).

- Tehdään julisteet (kahvilan), draamatyöpajan kutsu.

Draamantyöpajan valinnan pohjalla meillä oli Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet s.30:

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuva ja monimuotoista yhteiskuntaa.

Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnustetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsomuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävä kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

Ma 7.10

Toteutus:

Paikalla oli 6 kasvattajaa eri ryhmistä: Hösmäripuiston päiväkodista 6 ja paikalla yksi varhaiskasvatuksen laaja-alainen erityisopettaja, Hösmäripuiston päiväkodista paikalla oli myös 6 kasvattajaa eri ryhmistä. Aikaa kului 1 tunti 15 min.

Palautteet:

- Enemmän aikaa keskustelulle
- Enemmän aikaa ”tyhjä tuoli”-draamaharjoitukselle
- Oli luontevampaa oppia vierasta kieltä vapaassa leikissä

Havainnot:

- Huomasin itse (Vita), että toinen ryhmä vapaassa leikissä, kun tiesi, että olen tulossa puhumaan heille venäjää he olivat jäykempiä kuin ”minun” ensimmäinen ryhmä ja leikki ei ollut yhtä luonteva ja kevyt kuin edellisessä ryhmässä
- Pieni tila toimii

Ensi kerralla:

- Nihilaput jokaiselle?

Positiiviset kommentit alkuharjoituksesta (post-it -laput), jossa osallistujat saivat kuvailla onnistuneet kohtaamistilanteet lapsen tai huoltajan kanssa:

- konfliktista tulee positiivinen lopputulos
- Vanhempi antaa positiivista palautetta kasvattajalle, koska päiväkodissa on huomioitu lapsen erityiset tarpeet
- Lapsi purki tunteitaan ja kasvattajan tuella päästiin yhteisymmärrykseen lapsen kanssa
- Vanhemman avautuminen omasta taustasta/kulttuuriin liittyvistä tavoista, jotka hän on liittänyt toiveisiinsa siitä, kuinka varhaiskasvatuksessa toimitaan lapsen kanssa

Negatiiviset kommentit alkuharjoituksesta, jossa osallistujat saivat kuvailla haastavan kohtaamistilanteen lapsen tai vanhemman kanssa.

- Vanhempi ei halua kuulla päivän tapahtumista ja vähättelee niitä
- Oman äidinkielen arvostus on vähäistä vanhempien keskuudessa
- Lapsi ei halua syödä
- Lapsi ei ota kontaktia aikuiseen

Niinan ja Vitin pohdinta

Aikuisjohtoisuus vs. lapsilähtöisyys, tilanne: lapsi ei ohjaudu aikuisjohtoisesti aikuisten toiveiden mukaan. Tarvitseeko varhaiskasvatuksen ja esiopetuksenkaan olla aikuisjohtoista? Osaako kasvattaja ottaa riittävästi huomioon lapsen oppimishalun ja toimia sen mukaan? Osaako kasvattaja ottaa suunnitelmissaan huomioon lasten kiinnostuksen kohteet ja hyödyntää niitä? Osaako kasvattaja muuttaa ”omaa” suunnitelmaansa? Osaako kasvattaja ottaa riittävän sensitiivisesti huomioon lasten kiinnostuksen kohteet ja aloitteet sekä hyödyntää niitä opetuksessa?

Draamatyöpajan vetäminen kehitti osaamistamme draamamenetelmän käytössä ja sensitiivisen kohtaamisen merkityksen havainnollistamisessa muille kasvattajille. Lisäksi paneuduimme itse yhä syvemmälle lapsen asemaan arjen vuorovaikutustilanteissa ja niin sanottuissa opetuksellisissa hetkissä. Tarkoituksenamme oli kehittää omaa ja etenkin työyhteisöjemme osaamista näissä asioissa. Lisäksi saimme Suvelan alueen johtajat kiinnostumaan työpajasta ja toteutamme sitä myös uudelleen.

Ihmisiä määritellään usein oletusten perusteella ja näin tapahtuu luonnollisesti myös varhaiskasvatuksessa. Lapsi saatetaan mieltää johonkin kulttuuriin liittyvien oletusten mukaisesti tietynlaiseksi ja tietyllä tavalla toimivaksi. Tällainen käsitys perustuu kuvaan kulttuurista muuttumattomana, essentialistisena. Tämä käsitys edistää ajattelutapaa, joka ei hahmota, että kulttuuritaustasta riippumatta yksilölliset erot ovat suuria. Tällainen puhe kulttuurista toimii ihmisiä ja ihmisryhmiä erottelevana. Kulttuurin kokonaisuus on niin laaja, ettei minkään kulttuurin sisällä voida määrittää kieleen, kommunikaatioon ja arvoihin liittyvää yhteneväisyyttä, vaan yksilölliset erot ovat suuria kulttuuritaustasta riippumatta.

(Paavola,2018) Tämä ajattelutapa vie lasta myös niin sanotusti kauemmaksi aikuisesta ja voi estää lapsen asemaan asettumista, mikäli lapsi nähdään ikään kuin ”toisena”, ei ”meihin” kuuluvana. Olemme luonnollisesti havainneet tällaista näkemystä työssämme kieli- ja kulttuuriopettajina varhaiskasvatuksessa ja pyrimme muun muassa draamatyöpajamme avulla lisäämään kokemuksellisuuden kautta ymmärrystä siitä, millainen lapsen kokemus voi varhaiskasvatuksessa olla. Tarkastelimme aikuisjohtoisen ja lapsilähtöisen näkökulman eroa Roihusten perhe-draamaharjoituksen avulla (ensin aikuisjohtoinen tuokio, sitten lapsilähtöinen leikki), saamamme palautteen mukaan tämä ero havainnollistui.

Suomessa ja muualla tehdyt tutkimukset osoittavat, että lapsia luokitellaan päiväkodeissa kulttuuriolotusten pohjalta. On kyseenalaistettu myös lasten jakaminen ns. s2- ryhmiin, koska tämän jaon voidaan katsoa kasvattavan erottelua. Tutkimusten mukaan voimakkaimmin erotellaan Lähi-Idästä tai Afrikasta taustaa omaavat lapset, myös käsitettä maahanmuuttaja, saatetaan käyttää lapsista, jotka ovat syntyneet Suomessa. (Paavola, 2018) Lasten jakaminen s2-ryhmiin ja suomenkielistautaisiin ryhmiin nousee vahvasti esiin kieli- ja kulttuuriopettajan työssä Tämän ajattelutavan purkamiseen ja pohdintaan on kiinnitettävä huomiota kaikin mahdollisin tavoin, muun muassa draaman avulla.

Suomessa monikielisyys ja monikulttuurisuus on usein liitetty maahanmuuttoon Jokaisen lapsen näkeminen monikielisenä ja monikulttuurisena ei ole vielä tyypillinen näkemys. Uusimmissa varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen ohjaavissa asiakirjoissa tuodaan esille jokaisen lapsen moninainen tausta ja näin ollen pyritään poistamaan monikielisyyden ja monikulttuurisuuden ”toiseuttavaa” leimaa ja vaikutusta. (Paavola,) Moninaisuuden ei vielä välttämättä usein tunnisteta koskevan kaikkia lapsia. Tämän lähtökohdan esille tuominen ja kehittäminen työyhteisöissä on tällä hetkellä hyvin keskeistä.

Palautteet (sanasta sanaan sellaisina, kun ne saimme)

Toimintaan oli matala kynnyks osallistua.

Roihuset-tuokio venäjäksi oli avartava kokemus siitä, ettei ymmärtäminen ole niin itsestäänselvyys.

Tyhjä tuoli menetelmä herätti esille voimakkaitakin esityksiä ja tunteita.

Hiljainen keskustelu

”Oppi miettimään asioita eri näkökulmasta.”

Kiitos muistutuksesta lapsen kohtaamisessa.”

Hiljainen keskustelu (yksi työpajan harjoituksista)

(Kyseinen draamaharjoitus toteutui hiljaisuudessa, osallistujat saivat kirjoittaa omat tuntemukset harjoituksesta sekä lukea ja kommentoida muiden kirjoituksia.)

-ymmärtämättömyys

-kuunteleminen <-> empatia myötätunto

-toiminnallisuuden ja kannustuksen & positiivisen palautteen voima

-kohtaamisen vaikeus

-vaatimukset (huoltajan, kasvattajan?)

-kotona ja päiväkodissa eri säännöt/ohjeet

-jos kotona rajat hukassa, niitä on vaikea tietää päiväkodissa

-lapsi kantaa aina mukanaan, paitsi omia kokemuksiaan myös vanhempiensa kokemuksia ja kulttuuriperinteitä...

-yksinäisyys x2

-helppo alkaa keskittyä johonkin ihan muuhun

-en sano mitään jos menee väärin

-ulkopuolisuus

-mistä saisin aikaa pysähtyä lapsen eteen?

-meillä kotona syödään sormin?

-kotona äiti syöttää minut, olenhan vasta 5-vuotias

Lähteet:

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018
2. Espoon varhaiskasvatuksen perusteet 2019
3. Espoon esiopetussuunnitelma 2016
4. Paavola, H. (2018). Monikielisten lasten kulttuuri-identiteetin kehitys – varhaiskasvatuksen näkökulma. Teoksessa Nieminen L., Yliherva, A., Alia, J. & Stolt, S. (toim.) 2018. *Monimuotoinen monikielisyys*. Puheen ja kielen tutkimus yhdistys ry:n julkaisuja 50, s. 56-65. Helsinki: Puheen ja kielen tutkimuksen yhdistys.
5. Sapanen, P. (2018). Kielitietoisuus uudessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. *Kieli, koulutus ja yhteiskunta*, 9(3).
6. Draaman keinoin kiusaamista vastaan. (2016) Helsingin kaupunki.
7. Vennyn ja Eeron taidekorttipakka. (2016) Suomen mielenterveysseura.
8. Roihuisten arjessa. Kipinäkeskus.